

روشهای تحقیق در علوم انسانی

(با نگرشی بر پایان نامه نویسی)

تألیف:

دکتر حسین صفرزاده

(عضو هیئت علمی و استادیار دانشگاه)

دکتر علی اکبر فرهنگی

(استاد دانشگاه تهران)

سرشناسه: فرهنگی، علی اکبری-۱۳۴۱.

عنوان و نام پدیدآورنده: روشهای تحقیق در علوم انسانی (با نگرشی بر پایان نامه نویسی) / تألیف: علی اکبر فرهنگی-حسین صفرزاده.

مشخصات نشر: تهران: برآیند پویش، ۱۳۸۹.

مشخصات ظاهری: ۲۴۲ ص.

شابک: ۸۰۰۰۰ ریا: 3-4-91991-600-978

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: پشت جلد به انگلیسی: Ali Akbar farhangi.Hossein safarzadeh, Research methodology

یادداشت: عنوان روی جلد: روشهای تحقیق در علوم انسانی با نگرشی بر پایان نامه نویسی برای دانشجویان رشته های: مدیریت، اقتصاد...

عنوان روی جلد: روشهای تحقیق در علوم انسانی با نگرشی بر پایان نامه نویسی برای دانشجویان رشته های: مدیریت اقتصاد...

موضوع: علوم انسانی - روش شناسی

شناسه افزوده: صفرزاده، حسین، ۱۳۵۴-

رده بندی کنگره: ۱۳۸۹ ق۴۹/۵۱-AZ1

رده بندی دیویی: ۰۰۱/۳

شماره کتابشناسی ملی: ۲۱۳۳۹۱۳

مؤسسه انتشارات برآیند پویش

نام کتاب: روشهای تحقیق در علوم انسانی (با نگرشی بر پایان نویسی)

مؤلفین: دکتر علی اکبر فرهنگی - دکتر حسین صفرزاده

ناشر: برآیند پویش

طراح: دفتر طراحی مؤسسه انتشارات برآیند پویش

نوبت چاپ: اول - پانز ۱۳۸۹

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

لینوگرافی: جاووش

چاپ و صحافی: جباری

قیمت: ۸۰۰۰ تومان

شابک: ۳-۴-۹۱۹۹۱-۶۰۰-۹۷۸

مرکز پخش:

بخش برآیند پویش: میدان انقلاب، خیابان اردیبهشت، بن بست توحید، پلاک ۲ تلفن: ۶۶۴۸۵۴۱۴-۶۶۹۶۸۴۶۲

کتابفروشی گوهر: خیابان انقلاب، بین فروردین و اردیبهشت

کتابفروشی الیاس: خیابان انقلاب، نبش ۱۲ فروردین

پیشگفتار

ساحل افتاده گفت، گرچه بسی زیستم
هیچ نه معلوم شد، آه که من کیستم
موج زخود رفته‌ای، تیز خرامید و گفت
هستم اگر می‌روم، گر نروم نیستم

از آغاز تاریخ بشر، انسان درصدد پی بردن به قاعده و نظم موجود در پدیده‌ها و رویدادهای جهان اطراف خود بوده است. بدین جهت به کشف قوانین، اصول و نظریه‌های حاکم بر پدیده‌ها و رویدادها نایل آمده است. اما باید توجه داشت که این قوانین و اصول تحت شرایط خاصی اعتبار دارد. این شرایط زیربنای صحت آنها را تشکیل می‌دهد. این چنین رابطه‌ای بدون توجه به زمان و مکان امری ثابت بوده و تغییرناپذیر است. براین اساس، ثبات و استمرار وقوع پدیده‌ها امری منطقی است که علم بر پایه آن بنا نهاده شده است. به عبارت دیگر در استفاده از روش علمی برای پیش‌بینی وقوع پدیده‌ها در جهان، پیش‌فرض آن است که این پدیده‌ها اتفاقی، دمدمی و بی‌نظم نبوده و قابل پیش‌بینی است. زیرا در غیر این صورت انجام پژوهش علمی غیرممکن می‌بود.

تحقیق علمی که همان کاربرد روش علمی است در جستجوی شرایطی است که تحت آنها پدیده خاصی رخ می‌دهد و مشخص کردن شرایط دیگری است که تحت آنها این پدیده رخ نمی‌دهد.

کتاب حاضر که تحت عنوان "روشهای تحقیق در علوم انسانی با نگرشی بر پایان‌نامه نویسی" می‌باشد، گام کوچکی است که در راستای تحقق اهداف عالی پژوهش و تحقیق است. این کتاب حاصل برخورداری از منابع و مآخذ، آثار و تجارب ارزشمند مؤلفین، مترجمین، محقق و پژوهشگران برجسته است و نیز تجارب چندین ساله نگارندگان در زمینه تحقیق و پژوهش، آموزش روش تحقیق و مسئولیتهای پژوهشی و آموزشی در سازمانهای مختلف بوده است. از این رو، قطعاً می‌تواند برای مقدار زیادی از علاقمندان، دانشجویان، اساتید و پژوهشگران و محققین عزیز در رشته‌های گوناگون و مختلف علوم انسانی و علوم اجتماعی مفید باشد.

این کتاب شامل چهارده فصل است:

فصل اول به بیان مبانی فلسفی پیدایش تحقیق پرداخته است. فصل دوم سیر تحول مفهوم تئوری (نظریه) را معرفی می‌نماید. فصل سوم به بیان مفهوم تحقیق می‌پردازد. فصل چهارم انتخاب موضوع تحقیق و بیان مسأله را توضیح می‌دهد. فصل پنجم به مرور ادبیات و پیشینه تحقیق پرداخته است. در فصل ششم بیان گزاره‌های مسأله شامل اهداف تحقیق، فرضیه‌های تحقیق و سؤالات تحقیق را شامل می‌شود. فصل هفتم به معرفی متغیرها و مقیاس سنجش آنها اشاره کرده است. فصل هشتم به بیان ابزارهای سنجش و گردآوری داده‌ها و اطلاعات در تحقیق می‌پردازد. در فصل نهم جامعه و نمونه آماری مورد بررسی و تعیین حجم نمونه آماری مورد بحث قرار گرفته است. فصل دهم به انتخاب روش تحقیق اشاره کرده است. فصل یازدهم تحقیق کیفی است. فصل دوازدهم اشاره به مفاهیم اساسی در تحلیل داده‌ها دارد. فصل سیزدهم تهیه و تنظیم طرح تحقیق است. بالاخره در فصل چهاردهم تدوین گزارش تحقیق مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.

در پایان جا دارد از کلیه کسانی که نگارندگان را یاری کرده‌اند بویژه دکتر حسن میرزایی اهرنجانی، سرکار خانم آقا سید آقا و سرکار خانم بابایی کمال تشکر خود را ابراز نمائیم و به یاد داشته باشیم که این اثر نیز همانند سایر آثار خالی از کاستی نمی‌باشد. بنابراین از خوانندگان محترم تقاضا داریم که نظرات و پیشنهادهای اصلاحی خود را به آدرس ناشر ارسال فرمایید تا در چاپهای بعدی مورد نظر قرار گرفته و اعمال شود.

دکتر حسین صفرزاده - دکتر علی اکبر فرهنگی

پائیز ۱۳۸۵

تفاوت بین متغیر و مستقل و متغیر تعدیل‌کننده	۱۸۸
تعریف عملیاتی و معرف	۱۹۳
مقیاسهای سنجش متغیرها	۱۹۴
مقیاس اسمی	۱۹۵
مقیاس رتبه‌ای (رتبیبی)	۱۹۶
مقیاس فاصله‌ای	۱۹۷
مقیاس نسبی	۱۹۷

فصل هشتم: ابزارهای سنجش و گردآوری داده‌ها (اطلاعات)

روش پرسشنامه	۲۰۱
اصول کلی تنظیم پرسشنامه	۲۰۴
اجزای اصلی پرسشنامه	۲۰۹
انواع سزالات پرسشنامه	۲۱۰
بررسی مقدماتی پرسشنامه	۲۱۲
روش مصاحبه	۲۱۳
انواع مصاحبه	۲۱۴
مزایا و معایب مصاحبه	۲۱۵
روایی و اعتبار مصاحبه	۲۱۵
روش مشاهده	۲۱۶
انواع روشهای مشاهده	۲۱۶
مزایا و معایب روش مشاهده	۲۱۸
روشهای کتابخانه‌ای (جمع‌آوری اطلاعات از طریق استفاده از کتابخانه)	۲۱۹
سیستم‌های کتابداری	۲۲۳
کارت یا برگ شناسایی کتاب	۲۲۴
مقیاسهای اندازه‌گیری نگرشها (طرز فکرها)	۲۲۴
(الف) مقیاس لیکرت	۲۲۵
(ب) مقیاس افتراق منتهایی	۲۲۶
(ج) مقیاس ترستون	۲۲۷
(د) مقیاس گانتن (انجمی)	۲۲۹
(ه) مقیاس فاصله اجتماعی برگاردوس	۲۳۰
ویژگیهای اساسی ابزار اندازه‌گیری	۲۳۱
پایایی و روشهای محاسبه پایایی	۲۳۱
عوامل مؤثر بر ضریب پایایی	۲۳۵
روایی (اعتبار) و انواع آن	۲۳۵
الف: اعتبار محتوا	۲۳۶
ب: اعتبار ملاکی	۲۳۷
ج: اعتبار سازه	۲۳۸
استاندارد بودن	۲۳۹
عملی بودن	۲۴۰

فصل نهم: مشخص کردن جامعه و نمونه بررسی و تعیین حجم نمونه

تعریف جامعه آماری	۲۴۱
تعریف نمونه آماری	۲۴۱
روشهای مطالعه جامعه آماری	۲۴۱
نکات و شرایط نمونه‌گیری	۲۴۵
انواع روشهای نمونه‌گیری	۲۴۶
نمونه‌های احتمالی (تصادفی)	۲۴۶
نمونه‌گیری غیراحتمالی	۲۵۵
برآورد حجم یا اندازه نمونه	۲۵۷

بخش دوم: مراحل تفصیلی اجرای تحقیق (فرآیند تحقیق)

فصل چهارم: انتخاب موضوع تحقیق و بیان مسأله

انتخاب موضوع تحقیق	۱۳۱
ویژگیهای موضوع تحقیق	۱۳۵
منابع و مراجع برای انتخاب موضوع تحقیق	۱۳۷
تعریف و تشریح مسأله	۱۳۶
مطالعه ادبیات و سوابق مسأله تحقیق	۱۴۰
ملاحظات تدوین یک مسأله تحقیق	۱۴۱
منابع یافتن مسأله تحقیق	۱۴۲
ارزشیابی مسأله تحقیق	۱۴۳
اشتهاات رایج در تنظیم موضوع تحقیق	۱۴۴
نحوه نگارش و ارزیابی مسأله تحقیق	۱۴۵

فصل پنجم: ادبیات با پیشینه تحقیق

اهمیت مطالعه پیشینه یا تاریخچه تحقیق	۱۴۹
منابع اطلاعاتی برای بررسی پیشینه تحقیق	۱۵۰
اهداف مطالعه (بررسی) پیشینه تحقیق	۱۵۲
فرآیند بررسی پیشینه تحقیق	۱۵۳
تنظیم گزارش پیشینه تحقیق	۱۵۶

فصل ششم: بیان گزاره‌های مسأله (اهداف / فرضیه‌ها / سؤالات تحقیق)

اهداف تحقیق	۱۶۲
فرضیه‌های تحقیق	۱۶۳
مفهوم و تعریف فرضیه	۱۶۳
سبانی و منابع فرضیه	۱۶۵
نقش فرضیه در تحقیق	۱۶۶
ملاحظات تدوین یک فرضیه خوب	۱۶۷
انواع فرضیه‌ها	۱۶۹
فرضیه تحقیق (H ₁)	۱۶۹
فرضیه آماری	۱۶۹
پیش‌فرضها	۱۷۱
قالبهای فرضیه‌سازی	۱۷۲
الف) قالب کلی	۱۷۲
ب) قالبهای عملیاتی	۱۷۳
خطاها در آزمون فرضیه‌های آماری	۱۷۴
اصول انتخاب، نگارش و ارزیابی فرضیه‌ها	۱۷۵
سؤالاتی تحقیق	۱۷۷

فصل هفتم: متغیرها و مقیاس سنجش آنها

مفهوم متغیر	۱۸۱
انواع متغیر	۱۸۲
متغیرهایی که براساس واحد اندازه‌گیری هستند	۱۸۲
متغیرهایی که براساس واحد اندازه‌گیری و مبدأ هستند	۱۸۳
متغیرها براساس نقش آنها در تحقیق	۱۸۴
متغیرها بر مبنای تعداد ارزشها	۱۸۵
طبقه‌بندی متغیرها از نظر امکان دستکاری	۱۸۶
متغیرها بر مبنای مداخله و به انحراف کشاندن	۱۸۶
نتیجه تحقیق	۱۸۷

- عوامل مؤثر در تعیین اندازه نمونه ۳۶۱
- ویژگیهای یک نمونه خوب ۳۶۵
- فصل دهم: انتخاب روش تحقیق**
- انواع روش تحقیق براساس اهداف تحقیق ۳۷۰
- ۱) تحقیقات بنیادی ۳۷۰
- ۲) تحقیقات کاربردی ۳۷۱
- ارتباط متقابل پژوهشهای کاربردی و بنیادی ۳۷۲
- ۳) تحقیقات عملی ۳۷۳
- انواع روش تحقیق براساس نحوه گردآوری داده‌ها ۳۷۴
- ۱) تحقیق غیرآزمایشی ۳۷۴
- طرح‌های اساسی: تحقیق زمینه‌یابی ۳۷۸
- نظرسنجی ۳۸۰
- ۲) تحقیق آزمایشی ۳۸۸
- روش و مراحل اجرای تحقیق تجربی حقیقی .. ۳۹۱
- انواع طرح‌های تحقیق تجربی حقیقی ۳۹۷
- انواع طرح‌های تحقیق نیمه تجربی ۴۰۱
- ۳) تحقیق تاریخی ۴۰۴
- هدف تحقیق تاریخی ۴۰۵
- ویژگی‌ها، اعتبار تاریخی ۴۰۵
- نقد و بررسی اعتبار داده‌های تاریخی ۴۰۹
- مراحل مختلف تنظیم تحقیق تاریخی ۴۱۱
- ۴) تحقیق تباری و مفصلی ۴۱۱
- ۵) تحقیق قوم‌نگاری ۴۱۴
- نرایند تحقیق قوم‌نگاری ۴۱۵
- روشهای تحقیق و سطوح تحقیقاتی ۴۲۲
- روشهای تحقیق از دیدگاه زمان ۴۲۳
- فصل یازدهم: تحقیق کیفی**
- تعریف تحقیق کیفی ۴۲۸
- عناصر مهم یک تحقیق کیفی ۴۳۰
- لغات کلیدی در روش کیفی ۴۳۰
- وظایف تحقیق کیفی ۴۳۲
- استفاده از تحقیق کیفی به عنوان یک استراتژی تحقیق
به طور مستقل ۴۳۵
- روش‌های جمع‌آوری اطلاعات در تحقیق کیفی ۴۳۶
- شرایط یک مصاحبه کننده کیفی ۴۳۹
- ترکیب نمودن روش‌های تحقیق کیفی ۴۴۱
- طراحی طرح تحقیق ۴۴۴
- نقش مقایسه در طرح تحقیق کیفی ۴۴۵
- نقش مطالعات موردی در طرح تحقیق کیفی ۴۴۶
- نمونه‌گیری در تحقیقات کیفی ۴۴۷
- ویژگیهای چارچوب نمونه‌گیری کیفی ۴۵۰
- تحلیل داده‌ها و نوشتن گزارش تحقیق ۴۵۱
- فصل دوازدهم: مفاهیم اساسی در تحلیل داده‌ها**
- انواع شیوه‌های تجزیه و تحلیل داده‌ها ۴۵۵
- داده‌های کیفی و تحلیل آنها (تحلیل کیفی) ۴۵۶
- رویکردهای تحلیل کیفی ۴۵۶
- عناصر کلیدی رویکردهای مختلف ۴۵۸
- روشهای کیفی مبتنی بر کامپیوتر ۴۵۹
- پنج کارکرد نرم افزارهای تحلیل کیفی ۴۵۹
- ضروریات مهم ابزارهای تحلیلی ۴۶۰
- مروری جامه بر تمامی مراحل سلسله مراتب تحلیل ... ۳۶۲
- مرحله اول، مدیریت داده‌ها ۳۶۲
- ۱-۱) آشنایی با داده‌های خام و اولیه ۳۶۳
- ۲-۱) تهیه شاخص ۳۶۳
- ۳-۱) مرتب کردن و ترکیب داده‌ها ۳۶۴
- مرحله دو، گزارشات توصیفی ۳۶۵
- ۱-۲) کشف ۳۶۶
- ۲-۲) طبقه‌بندی ۳۶۶
- ۳-۲) گروه‌بندی ۳۶۷
- گروه‌شناسی تحلیلی کیفی ۳۶۸
- مراحل شناسایی گونه‌ها ۳۶۸
- مرحله سوم، تهیه گزارشات توضیحی ۳۶۹
- ۱-۳) تحلیل مشارکتی و تعیین وابستگی‌ها ۳۶۹
- ۲-۳) تأیید (صحت) و سقم وابستگی‌ها ۳۷۰
- ۳-۳) نوشتن گزارش توضیحی ۳۷۱
- ۱-۳) تلاش برای تمسیم نتایج و گزارش به موضوعات
دیگر ۳۷۲
- تعمیم از داده‌های کیفی ۳۷۲
- داده‌های کمی و تحلیل آنها ۳۷۴
- ارزیابی نهایی فرضیه‌ها ۳۹۱
- تجزیه و تحلیل به روش دست و ماشینی ۳۹۳
- فصل سیزدهم: تهیه و تنظیم طرح تحقیق**
- دلایل توجیهی تهیه طرح تحقیق ۳۹۷
- چارچوب پیشنهادی برای طرح تحقیق ۴۰۱
- اروایه طرح پیشنهادی تحقیق به مؤسسات تأمین کننده
اعتبارات مالی ۴۰۴
- شیوه تنظیم و نگارش طرح تحقیق ۴۰۶
- فصل چهاردهم: تدوین گزارش تحقیقی**
- صفحه عنوان ۴۰۹
- پیشگفتار، تشکر و قدردانی ۴۱۰
- فهرست مطالب ۴۱۰
- فهرست جداول ۴۱۱
- فهرست شکلها ۴۱۲
- فصل اول - طرح تحقیق ۴۱۲
- فصل دوم - سابقه موضوع تحقیق (دیدگاههای نظری) ۴۱۲
- فصل سوم - روش و مراحل اجرای تحقیق ۴۱۳
- فصل چهارم - یافته‌های تحقیق و تجزیه و تحلیل آنها ۴۱۵
- فصل ششم - خلاصه تحقیق و پیشنهادها ۴۱۶
- فهرست منابع و مآخذ ۴۱۷
- پیوست ۴۱۹
- اصول نوشتن مطالب در پایان‌نامه ۴۱۹
- واژه‌بندی ۴۱۹
- نشانه‌گذاری ۴۲۰
- فهرست منابع و مآخذ**
- منابع فارسی ۴۲۷
- منابع انگلیسی ۴۳۱